

PROTECTORUL TOPONIMIEI NAȚIONALE DOCTORUL HABILITAT ÎN FILOLOGIE ANATOL EREMIA LA 85 DE ANI

Născut la 3 iulie 1931 în orașul Cahul, Republica Moldova.

Specialist în toponimie, terminologie, istoria limbii, etimologie, cultivarea limbii etc.

Doctor habilitat în filologie (2005). Profesor cercetător (2013).

Anatol Eremia – lingvist, specialist în onomastică, doctor habilitat în filologie, profesor cercetător, coordonator de proiecte științifice. S-a născut la 3 iulie 1931, în or. Cahul, în familia profesorului Ilie Eremia. A absolvit Școala medie de cultură generală nr. 2 din orașul natal (1952), Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Moldova (1957). În 1957–1960 și-a făcut studiile de doctorat la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei (conducător științific – acad. Nicolae Corlăteanu), unde susține doctoratul cu tema *Cercetări în domeniul toponimiei moldovenești* (1967). Din 1960 este angajat al Institutului de Limbă și Literatură (azi Institutul de Filologie) al AȘM, deținând diverse funcții: laborant, cercetător științific inferior și superior (1960–1980), director adjunct (1980–1991), coordonator de direcție științifică (din 1991).

Savantul participă activ la organizarea muncii de cercetare, de acumulare, sistematizare și analiză științifică a fenomenelor și faptelor glotice, la elaborarea unor lucrări de sinteză, cu caracter teoretic și aplicativ, desfășoară o largă activitate științifică care însumează peste 450 de lucrări științifice, precum și zeci de rapoarte și comunicări prezentate la diverse simpozioane, conferințe și congrese locale și internaționale (Moscova, Kiev, Iași, Cluj-Napoca, Târgoviște, Timișoara, Paris, Geneva, Frankfurt pe Main, Cracovia, Leipzig etc.).

Susține în permanență mai multe emisiuni la radio, televiziune și în presă: *Grai matern* (1980–1993), *Localitățile Moldovei, mărturii documentare* (1993–1998), *Onomastica și normele limbii* (1999–2001), *Vetrele noastre strămoșești* (1992–1998), *În lumea cuvintelor* (1998–2001), *Străzile Chișinăului* (1996–1998), *Plai natal* (1995–1996), *Prin Chișinăul de ieri și de azi* (1991–1996), *Restabilirea onomasticii naționale* (1999–2002).

Atrage la munca de cercetare tineri studioși, fiind conducătorul științific a mai multor doctoranzi (Albina Dumbrăveanu, Magdalena Lungu, Vlad Pohilă, Doina Bojescu, Lilia Groza, Viorica Răileanu, Elena Ursu, Elena Mocanu).

Mai mulți ani la rând a ținut cursurile *Toponimia și Derivatologia* pentru studenții filologi de la Universitatea de Stat din Moldova și studenții geografi de la Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău).

Omul de știință Anatol Eremia a desfășurat în paralel cu activitatea științifică și o activitate publică, fiind membru al Grupului de experți ONU pentru standardizarea numelor geografice (cu sediul la New York), copreședinte al Societății Române de Onomastică (cu sediul la București și la Cluj-Napoca), membru al Comisiei guvernamentale pentru reglementarea și ocrotirea onomasticii naționale etc.

Eminent al învățământului public din Republica Moldova (1981), *Om emerit în Știință al Republicii Moldova* (1996), este decorat cu Ordinul *Gloria Muncii* (2015).

Astăzi, în virtutea legilor naturii, ne pomenim că Anatol Eremia, seniorul toponimist, cel mai cu autoritate din Republica Moldova, cu pași repezi a ajuns la vârsta de 85 de ani. La înălțimea acesteia, cei juni îl privesc ca pe un munte, iar cei mai răsăriți în ani îl admiră ca pe un maestru. Și unii, și alții zic că omagiatul e la vârsta deplinei maturități, în pragul marilor sinteze și meditații, fapt ce îi permite să rămână fidel misiunii sale – aceea de a căuta și de a promova în continuare adevărul așa cum a procedat pe parcursul a mai bine de cinci decenii de activitate științifică.

Deși în studiile sale a abordat diverse domenii ale lingvisticii: lexicologia, istoria limbii, dialectologia, etimologia, cultivarea limbii etc., totuși s-a manifestat

plener în onomastică, în special în toponimie (știința numelor de locuri și de localități), cercetând multiplele și diversele ei aspecte, pătrunzându-i tainele și apreciindu-i valorile perene, elucidând modul și căile de constituire și de dezvoltare a patrimoniului toponimic românesc, specificul funcționării unităților toponimice, fiind considerat în Basarabia un novator și creator în acest domeniu de cercetare. Conform aprecierii acad. N. Corlăteanu, „toponimistul A. Eremia a pus bazele și continuă să dezvolte în Republica Moldova o știință mai puțin cunoscută, dar atât de necesară pentru istoria și cultura noastră națională...”. Elocvente sunt cele peste 450 de lucrări științifice, inclusiv 21 de monografii, dicționare, îndreptare, broșuri.

A debutat cu articole științifice în domeniu încă în anii de studenție. A susținut doctoratul și a publicat monografia *Nume de localități. Studiu de toponimie moldovenească* (1970), care și-a dovedit valoarea din punct de vedere teoretic și aplicativ-practic, reprezentând o cercetare lingvistică asupra numelor topice, în special a numelor de localități. Autorul ia în discuție și soluționează probleme ce țin de originea, formarea și evoluția istorică a toponimiei din spațiul geografic pruto-nistean, probleme privind structura lexicală și tipologia derivațională a numelor topice, bazele teoretice ale onomasticii ca disciplină lingvistică, principiile și metodele de cercetare în toponimie, corelația dintre numele proprii și unitățile lexicului comun, raporturile onimice dintre toponimie și antroponimie, evidențiind, totodată, tendințele de dezvoltare a toponimiei contemporane. Meritul incontestabil al profesorului și doctorului habilitat Anatol Eremia este că a demonstrat cu pasiune și seriozitate științifică irecuzabilă că un termen toponimic, antroponimic, hidronimic etc. nu poate fi lămurit la voia întâmplării, iar un implant etnic sau lingvistic „definit” de marile cancelarii ale trecutelor și modernelor vremi nu are cum să devină termen al limbii române, dacă nu este în concordanță deplină cu condițiile etnoculturale ale indigenilor, dacă nu a intrat în ton cu milenara lege ancestrală, aparținând limbii, culturii și civilizației românești.

Monografia *Contribuții la studiul formării cuvintelor în limba română* (1979), dă consistență preocupărilor autorului și este consacrată cercetării problemelor teoretice de formare a cuvintelor și a descrierii sistemului derivațional al limbii române. Studiul tratează formarea cuvintelor în plan sincron și diacronic, principiile de analiză morfematică și derivațională, particularitățile morfemelor radicale și afixale, procedeele de formare a unităților lexicale noi, statutul tipului derivațional etc. Se analizează structura și tipologia toponimelor naționale, se determină productivitatea diverselor tipuri de nume topice și repartiția lor teritorială.

Pregătirea lingvistică, suficienta dotare documentară cu argumente științifice, pentru dovedirea unor anumite teze istoriografice, precum și dorința de a afla soluții etimologice pentru numeroase toponime, hidronime etc. au dus la publicarea micromonografiilor de popularizare a științei onomastice: *Graiul pământului* (1981), tradusă și în limba rusă, *Tainele numelor geografice* (1986), *Destinul cuvintelor* (1988).

Efectuând cercetări toponimice pe teren în toate localitățile basarabene, în baza materialelor adunate, împreună cu alți colegi (Albina Dumbrăveanu, Lilia Groza, Viorica Răileanu), a contribuit la crearea tezaurelor toponimice și terminologice în cadrul Institutului de Filologie al AȘM: *Fișierul toponimic general și Cartoteca terminologiei entopice*. Bogata experiență de anchetare sistemică, de altfel, cea mai sigura călăuză în toponimie ce duce spre înțelegerea proceselor reale de denotație toponimică, împreună cu lucrările de specialitate consultate, i-au servit omagiatului drept surse principale în elaborarea *Dicționarului explicativ și etimologic de termeni geografici* (2006). Lucrare lexicografică de mare importanță științifică și aplicativ-practică, volumul tratează probleme teoretice de semasiologie și onomasiologie, îmbină reușit materialul de fapte și bogatele informații din domeniile adiacente ale științei – lingvistică, geografie și istorie. Dicționarul cuprinde aproximativ 3 250 de unități lexicale, constând din termeni geografici literari, dar, mai cu seamă, din termeni geografici populari, aceștia din urmă având o deosebită importanță în stabilirea etimologiei multor nume topice. Important este că autorul cercetează termenii entopici în complexul teritorial dacoromân, făcând trimiteri la utilizarea lor în cuprinsul regiunilor din întreg spațiul geografic românesc.

Baza factuală deosebit de bogată și variată, analizată cu perspicacitate, explicațiile termenilor, interpretările etimologice și derivaționale, modul de prezentare lexicografică a materialului, tratarea fenomenelor și procedeele semasiologice și onomasiologice ne fac să subscriem și noi la concluzia cercetătorului Anatol Eremia că terminologia entopică basarabeană confirmă ideea unității limbii române în întreg spațiul populat de români. Cercetarea ei contribuie la elucidarea multor probleme de istorie a limbii, lexicologie, dialectologie, etimologie, derivatologie, precum și a chestiunilor privind formarea și evoluția lexicului geografic popular și încadrarea nomenclaturii entopice și topice regionale în sistemul toponomastic general românesc.

Studiul normativ-practic *Nume de persoane. Îndreptar antroponimic*, publicat în trei ediții (1964, 1968, 1974), realizat în colaborare cu dr. Maria Cosniceanu, și *Dicționarul numelor de familie românești (fascicule, literele A-D)*, publicat în *Viața satului* (1993), în colaborare cu dr. Albina Dumbrăveanu, reprezintă

contribuții însemnate la reglementarea onomasticii românești în spațiul de la est de Prut.

În anii de Renaștere Națională, omul de știință Anatol Eremia a dat dovadă de intransigență și tenacitate în apărarea ideilor în care credea și cărora într-adevăr le-a dedicat viața. În calitate de membru al Comisiei guvernamentale pentru reglementarea și ocrotirea onomasticii naționale și membru al Comisiei pentru reglementarea toponimiei urbane din Chișinău, munca dumnealui, împreună cu echipa, devenea, din act necesar, un act salvator în lupta permanentă dintre sacru și profan, optând pentru restabilirea și corectarea în plan normativ a numelor de localități din Republica Moldova. Concludente în acest sens sunt studiile *Corectitudinea numelor topice* (serial de articole, 1988–1990), *Restabilirea, reglementarea și ocrotirea onomasticii naționale* (1992), *Necesitatea revenirii la denumirile istorice ale localităților* (1993), dar și a lucrărilor *Nomenclatorul localităților din Republica Moldova. Ghid informativ-documentar*, apărut în mai multe ediții (1996, 2001, 2008, 2009). Aceste lucrări care, pe lângă sarcina de a informa cititorul asupra tradițiilor și a istoriei noastre, a normelor literare în utilizarea terminologiei și a numelor topice, mai au și scopul de a contribui la reglementarea ortografică și a transcrierii în alte limbi a numelor geografice naționale, fiind instrumente utile de lucru în activitatea specialiștilor și a utilizatorilor de larg profil.

Anatol Eremia a promovat constructiv și metodic reglementarea denumirilor de străzi din Chișinău și din alte orașe basarabene, editând, în acest scop, câteva cărți de o valoare practică incontestabilă: *Chișinău. Străzile orașului: nume vechi, nume noi* (1991), *Nomenclatorul străzilor din or. Chișinău* (1992), *Chișinău. Străzile orașului nostru* (1993) (în limbile română și rusă), *Chișinău. Ghidul străzilor* (2000), *Chișinău. Istorie și actualitate. Ghidul străzilor* (2012).

Nu a trecut cu vederea savantul și numele geografice de mare frecvență în circuitul internațional actual. *Dicționarul geografic universal* (2008, 2014) îi oferă cititorului imaginea lumii contemporane de pe glob, exprimată în denumiri, cifre și fapte din cele mai diverse domenii și sfere de activitate.

A contribuit, în calitate de autor și redactor, la elaborarea unor lucrări colective de referință în domeniul onomasticii ca: *Dicționarul ortografic* (1978), *Atlasul Republicii Moldova* (Moscova, 1978; Chișinău, 2001), *Chișinău. Enciclopedie* (1997), *Chișinău. Orașul vechi și nou. Monografie-album* (1998), *Dicționar enciclopedic ilustrat* (1999), care s-a învrednicit de Premiul *Flacăra pentru Știință* (Premiul *Asociației Editorilor Români*), *Statele lumii. Dicționar enciclopedic* (2000, 2004), îndreptarul *Localitățile Republicii Moldova. Enciclopedie. Itinerar documentar-publicistic ilustrat*, conceput în 15

volum (vol. I - XIII, 1999-2015), *Enciclopedia concisă Britanica* (2009), *Enciclopedia universală Britanica* (2010). Sunt de menționat și lucrările recent apărute: *Meleaguri străbune. Cahul. Localități, oameni, tradiții*. Chișinău, 2014, 243 p.; *Tezaurul toponimic românesc. Republica Moldova. Arealul Cantemir*. Chișinău-Iași, 2015, 226 p.; *Tezaurul toponimic românesc. Republica Moldova. Arealul Cahul*. Chișinău-Iași, 2016, 246 p.

A publicat mai multe studii și articole vizând toponimia Republicii Moldova în reviste și culegeri de specialitate din România, Rusia, Ucraina, Bulgaria, Germania, Elveția, Franța, SUA, Australia, demonstrând, cu argumente din domeniul onomasticii, unitatea de limbă, unitatea etnică și istorică a basarabenilor cu ceilalți români, impunând necruțător prioritate argumentului științific de cea mai curată probă, combătând falsurile etnolingvistice construite pe temeuri ideologice aberante, neprofesionale, răuvoitoare. A polemizat elegant, dar tranșant, cu fiecare dintre detractorii limbii și numelor noastre, până la obținerea unei victorii depline. A readus cu putere prezența academică riguroasă în demersul științific, de aceea, poate, personalitatea sa a fost asociată într-un fel cu autoritatea creatorului de norme în onomastică.

Nu a trecut prin viață fără să se pătrundă de semnificațiile ei, fără să-și asume faptele și propriul destin, rămânând un raționalist convins, pe care nici momentele de exaltare colectivă nu l-au contaminat, dar nici primejdiile „băieților veghetori” n-au reușit să-i tempereze bioritmul. A continuat să gloseze cu aplicație și tenacitate, așa cum o făcuse o timp de mai bine de jumătate de secol: pe marginea unor documente, a unor recensăminte, hărți, hrisoave, investind în îndeletnicirea sa atâta competență și dăruire de sine, încât până la urmă să-și depășească scopul și așteptările, devenind, volens-nolens, un specialist al permanentelor căutări și regăsiri de adevăruri, câștigându-și dreptul de a fi însuși glosat în imensa și controversata știință a onomasticii.

S-a identificat mai mult decât oricine cu spiritul și crezul Academiei și a onorat-o timp de peste jumătate de secol prin tot ceea ce a scris, prin ideile pe care le-a promovat, prin modelul de verticalitate, de exigență și de dăruire de sine de care a dat dovadă și care vor rămâne ca bun exemplu pentru generațiile viitoare. A fost distins cu *Diploma de recunoștință* a Academiei de Științe a Moldovei (2001), Medalia AȘM *Dimitrie Cantemir* (2011), *Diploma AȘM* (2014).

Cu ocazia frumoasei aniversări, Vă dorim, stimate Anatol Eremia, să continuați să ne bucurați cu prezența și prodigioasa activitate științifică și să nu abdicăți nicicând de la sacra misiune – slujirea limbii române.

Dr. Viorica Răileanu